

הנחיות להוראת המצגת "המלך הורדוס – בעיני המתבונן"

קהל היעד: תלמידי כיתה ו'

משך הפעילות: 45 דקות

הרעיון:

- המצגת מלווה ומרחיבה את נושא הלימוד "יהודה העצמאית – ממלכה בחסות רומית", ובוחנת את דמותו השנויה במחלוקת של המלך הורדוס.
- המצגת קוראת לתלמידים לקחת חלק פעיל ולבחון עמדות שונות ביחס לדמות היסטורית.
- באמצעות המצגת יתוודעו התלמידים למקורות שונים ביחס להורדוס ויטעמו מעט מאופי עבודתו של היסטוריון.
- המצגת מציעה ללומדים להתייחס למנהיגותו של הורדוס מנקודות מבט שונות. על ידי כך, היא מאפשרת דיון בחשיבותה של נקודת המבט בכתיבת הסיפור ההיסטורי, ותורמת לטיפוח חשיבה היסטורית ביקורתית.

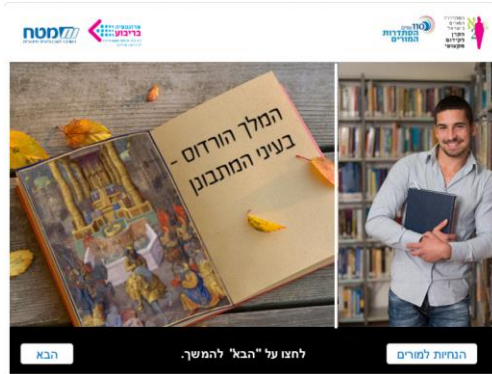
מהלך הפעילות (כללי): המצגת מבוססת על שתי דמויות מודרניות בדיוניות שנוצרו כדי להציג תפיסות שונות. הן מתייחסות לדמותו של הורדוס:

אלון – יחצ"ן צעיר שמנסה לשפר את התדמית ההיסטורית השלילית של הורדוס.

מירית – היסטוריונית שמתנגדת לניסיון ליצור בכוח תדמית חיובית ומתייחסת לחשיבותן של נקודות המבט השונות.

שקופית 1

המלך הורדוס בעיני המתבונן

המצגת נפתחת עם תמונת ספר פתוח ובו ציור של הורדוס כובש את ירושלים שצייר ז'אן פוקה במאה ה-15.

אפשר להתייחס לתמונה אל מול הכותרת "המלך הורדוס – בעיני המתבונן", ולשאל את התלמידים:

- מה לדעתם הייתה נקודת המבט של הצייר שצייר את הציור (שנים רבות מאוד לאחר תקופתו של הורדוס).

בכך אפשר יהיה להתחיל דיון ראשוני בנושא של נקודות מבט.

שקופית 2

הורדוס – המלך השנוא

השקופית מציגה סרטון שסוקר פעולות שונות של הורדוס מנקודת מבט שלילית.

שקופיות 4-3

יחסי ציבור גרועים?

בשקופיות אלו מופיע אלון היחצ"ן.

- אם יש צורך, כדאי להסביר לתלמידים בקצרה מהו יחצ"ן ולהבהיר שמעצם תפקידו הוא מחפש להאיר את הדמות שהוא מייצג באור חיובי.

אלון מגיב לסרטון שהופיע בשקופית הראשונה ומונה פעולות של הורדוס שאפשר לייחס להן גוון חיובי.

שקופית 5

הכול עניין של תדמית

אלון מסביר שהדימוי הרווח של הורדוס הוא של מלך אכזר ושלילי, אף שהוא עשה גם פעולות חיוביות רבות.

הוא מבקש מהכיתה לעזור לו לשפר את התדמית של הורדוס במבט לאחור.

- אפשר לשאול את התלמידים מה הם חשבו על הורדוס כשלמדו עליו בכיתה ומה דעתם על המשימה של אלון.

שקופית 6

בונים תדמית חיובית להורדוס

בשקופית זו מסביר אלון את דרך הפעולה שבה הוא מתכוון לנקוט. הוא מבקש למיין את המידע על הורדוס לשתי תיקיות.

- שימו לב, בשקופית מופיע ציור של שתי תיקיות. יש ללחוץ על הציור כדי לפתוח חלון הנותן מידע קצר לגבי כל אחת מהתיקות: תיקיית התדמית החיובית ותיקיית התדמית השלילית.

שקופית 7

מקורות לדמותו של הורדוס

כאן מופיעה המשימה שבה התלמידים מתבקשים לקחת חלק פעיל. בשקופית מופיעה מעין רולטה המכילה תשעה מקורות – כתובים ומצולמים – לבחינת דמותו של הורדוס.

- כל לחיצה על כפתור "סיבוב המחוג" פותחת כרטיסיית מקור (לאחר הלחיצה יש לחכות מספר שניות לפתיחת המקור).
- בסיום עבודה על כל אחד מהמקורות, חשוב לזכור ללחוץ על סימן הפלוס או המינוס ואז ללחוץ על סימן החץ כדי לחזור לרולטה ולפתוח מקור נוסף.
- אפשר להדגים לתלמידים את המשימה באמצעות הציטוט הראשון שמופיע, ובציטוטים הבאים לבקש בכל פעם מתלמיד/ה להוביל את המהלך.
- אפשר גם לחלק את הכיתה ל-9 קבוצות מבעוד מועד ולבקש מכל קבוצה להיות אחראית למקור מסוים (ממוספרים בספרות רומיות מ-1 עד 10). חברי אותה קבוצה יצטרכו לענות על השאלות על המקור שיופיע.

כרטיסיות מקורות כתובים:

- כדאי ללחוץ על שמות כתבי המקורות כדי לקרוא מידע עליהם.
- לגבי כל מקור מופיעה שאלת הבנה סגורה. לחיצה על תשובה נכונה מסמנת אותה בירוק. לחיצה על תשובה שגויה מסמנת אותה באדום. השאלות נועדו לאפשר דיון קצר וממוקד במקור ולבחון את מידת ההבנה של התלמידים. את המקורות הארוכים כדאי לנסות לפשט ולהבהיר. אפשר לבקש בכל פעם ממתנדב/ת לענות על השאלה.
- לחיצה על כפתור "שאלות נוספות" פותחת שתי שאלות קבועות נוספות לגבי זהות הכותב והצד באישיות של הורדוס שהוא מבליט.
- בסיום כל כרטיסיית מקור, נדרשים התלמידים להחליט האם לתייק אותו **בתיקייה השלילית** או **בתיקייה החיובית**. לחיצה על סימן המינוס תביא לתיוק המקור בתיקיית השלילית, ואילו לחיצה על סימן הפלוס תביא לתיוק המקור בתיקיית התדמית החיובית. שימו לב כי המקורות הכתובים מעובדים ברובם כדי להקל על הבנתם.

כרטיסיות מקורות מצולמים:

שני המקורות האחרונים הם צילומים של שרידים שנותרו מתקופת שלטונו של הורדוס:

- תמונת שרידי ההרודיון.
- תמונת מטבעות ששרדו מימיו של הורדוס.
- חשוב להתייחס לטיבם של מקורות שאינם מילוליים, במקרה הזה – שרידים ארכיאולוגיים.

הרודיון: כדאי לספר לתלמידים שההרודיון שימש להורדוס מקום מסתור ומפלט. אפשר להעלות את השאלה המופיעה בשקופית: מדוע מלך זקוק למקום שכזה? ולשאול אם לדעתם אכן אפשר לתייק את התמונה באחת התיקיות.

מטבעות: כדאי לספר לתלמידים שבמקרים רבים נהוג היה להטביע על מטבעות את דמותו של השליט, ולחדד את הנקודה שהמטבעות שנמצאו מתקופת שלטונו של הורדוס אינם מכילים דמויות אדם, אלא סמלים שקשורים בחלקם לעולם היהודי.

במידת הצורך, אפשר לציין שאפשר לראות בבחירת העיצוב של המטבעות גישה שמתחשבת ברגשות היהודים.

הערה חשובה: אם בדיון הכיתתי יעלו קולות שיאמרו שלפעמים קשה לקבל החלטה נחרצת אם לתייק בתיקייה החיובית או השלילית, כדאי לחזק אותם ולומר לתלמידים שאכן לא תמיד אפשר לקבוע עמדה נחרצת. אך הפעם, רק לשם התרגיל, כדאי להכריע (גם אם באופן מלאכותי) ולציין שהמצגת תיכף תתייחס למורכבות הזו.

שקופית 8

תיקיית התדמית החיובית

שקופית זו מייצגת את תכולת המקורות החיוביים שנאספו במהלך המשימה.

כאן יופיעו ההיגדים שאותם בחרו תלמידי כיתתכם כחיוביים (סומנו בפלוס). ההיגדים שסומנו במינוס לא יופיעו.

כדי לחזק את המסר, אלון היחצ"ן אומר שהוא מתכוון לשמור רק את התיקייה הזו לצורך בניית תדמיתו החיובית של הורדוס.

תיקיית התדמית החיובית

- הורדוס רצח את ילדיו (בניגוד לחזירים שאותם, על פי הדת היהודית, לא שחטים).
- הורדוס כיבד את חוקי הדת היהודית.
- הורדוס היה הגון כלפי הזרים שחיו בתחום ממלכתו, ולעומת זאת כמעט ביהודים.
- בית המקדש שבנה הורדוס היה מבנה מרשים מאוד.
- הורדוס שיכץ את המקדש כדי להשכיח את העובדה שהרג יהודים.
- הורדוס הורה להרוג את התינוקות באזור בית לחם כדי להרוג את ישוע.
- הורדוס תרם למסחר של יהודה על ידי הקמת נמל בקיסריה.

לחצו על "הבא" להמשך. הבא הקודם

- אפשר לבקש מאחד התלמידים לקרוא את ההיגדים בקול רם ולשאול אם לדעת התלמידים ההיגדים הללו יוכלו לשמש את היחצ"ן בצורה יעילה.
- אפשר לשאול את התלמידים מה דעתם על הפעולה שעליה מצהיר אלון – התייחסות לדברים החיוביים בלבד והתעלמות מהדברים השליליים.

שקופיות 9-10

דמותו של הורדוס – מזווית היסטורית

בשקופיות אלו נכנסת מירית ההיסטוריונית לתמונה. היא מסרבת לקבל את הצעתו של אלון להתייחס רק לתיקייה החיובית ביחס להורדוס. היא מסבירה שחלוקה פשטנית לפלוס ומינוס היא בעייתית, ושכל פעולה אפשר להציג בדרכים שונות ולבחון מנקודות מבט שונות.

• אם עלו קודם, בזמן מיון המקורות, קולות שהתנגדו לחלוקה הדיכוטומית בין טוב לרע, כאן המקום לחזק אותם שוב. אפשר לומר לתלמידים שהם גילו צורת חשיבה של היסטוריון.

• כדאי להסב את תשומת לבם של התלמידים לאפשרות של תיקייה שלישית, שאינה חיובית בהכרח ואינה שלילית באופן מובהק, תיקיית פלוס-מינוס.

דמותו של הורדוס - מזווית היסטורית

לשמור רק את התיקייה החיובית? לא ולא! אנוח בשיעור היסטוריה ולא בשיעור יחסי ציבור.

אציג את עצמי: אני מירית מ'מבט לאחור - משרד לחקירות היסטוריות.

לחצו על "הבא" להמשך. הבא הקודם

דמותו של הורדוס - מזווית היסטורית

כדי לבחון דמות היסטורית אכן חשוב לברוק מה כתבו עליה ומי כתב. אבל חשוב לא פחות לברר מה היה הרקע של הכותב, ומאיוז נקודת מבט כתב את הדברים.

החלוקה הפשטנית לטוב ורע היא בעייתית כי כמעט כל פעולה אפשר להציג בדרכים שונות - בהתאם למי שמתבונן.

לחצו על התיקיות. לחצו על "הבא" להמשך. הבא הקודם

שקופית 11

דמותו של הורדוס – מזווית היסטורית

כאן מירית מדגימה את עניין נקודות המבט באמצעות שני קטעים שמתארים את פעולת שיפוץ בית המקדש שערך הורדוס.

- התלמידים מתבקשים לקרוא את הדברים ולענות על השאלה.
- הם אמורים לראות כאן איך אירוע מסוים מוצג משתי נקודות מבט שונות.

שקופית 12

דמותו של הורדוס – מזווית היסטורית

שקופית זו מסבירה את ההבדל בין שתי נקודות המבט שהוצגו, תוך התייחסות לכותבים: ההיסטוריון יוסף בן מתתיהו, וחז"ל.

- אפשר להדגיש את ההבדל בין אדם שמנסה לכתוב היסטוריה לבין אנשים המנסים להעביר מסר דתי/ערכי כלשהו. עם זאת, חשוב להסביר לתלמידים שגם יוסף בן מתתיהו פעל במציאות מורכבת וניסה לכתוב את ההיסטוריה כך שתתאים לקהל קוראיו (הרומאים).

שקופית 13

בעקבות הורדוס הבנאי

המצגת מסתיימת בסרטון קצר הבוחן את דמותו של הורדוס על רקע השרידים השונים שנותרו מתקופת שלטונו ברחבי הארץ.

הסרטון אינו נוקט עמדה חד-משמעית. כדאי לעזור לתלמידים לחוש בכך על ידי ניסיון להחליט מי יוכל לעשות בו שימוש: אלון שרוצה ליצור להורדוס תדמית חיובית או מירית שרוצה להתייחס למורכבות של הדברים.

לקריאה נוספת:

מקורות ראשוניים

- בן מתתיהו יוסף, קדמוניות היהודים, (בעריכת אברהם שליט), מוסד ביאליק, ירושלים, 1978.
- חגי שמואל (עורך), יוסף בן מתתיהו: מלחמת היהודים, הוצאת ראובן מס, ירושלים, 1993.

מקורות משניים

- נאור מרדכי (עורך), המלך הורדוס ותקופתו: מקורות, סיכומים, פרשיות נבחרות וחומר עזר, סדרת עידן, הוצאת יד בן-צבי, ירושלים תשמ"ז, 1987.
- שטרן מנחם, מלכותו של הורדוס, ספריית אוניברסיטה משודרת, משרד הביטחון – ההוצאה לאור, 1992.
- שליט אברהם, הורדוס המלך – האיש ופועלו, מוסד ביאליק, ירושלים, 1960.